This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

Acc. No. ~~2803~~ M-1719
Title - (परिभाषा) मणिमाला.
Author - चन्द्रदत्त मैथिल.
Date - ?
Sub - व्याकरण.
folio - 6
Xerox - 9.

K K S U LIBRARY
RAMTEK
441106
M-1719
Dist Nagpur

Checked 2012

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नेपदा स्थानस्तंवक्ष्यः ॥ चतुर्थ्यंधेर्थांतरनम्यदूर्ध्वंस्थितेनुतेनस्तवनादि ॥ सिद्धिः ॥२४॥ उपस्थितार्थस्य
विशेषणायादनर्थकस्यग्रहणनकुत्रचित् ॥ विशिष्टरूपग्रहणेतएवनप्राप्तेवान्यदुपुनःकदाचित् ॥ २५॥ तत्र
विशुद्ध्यर्थंकृएवग्रहणंतयोर्महद्भूतपदेनचास्ति ॥ तथानित्यस्मरणेप्यनर्थकेप्रतीयतेभाष्यवचोबल
न ॥ २६॥ लोकेयथेकोर्थमभीप्सतानेणासहप्रवर्तनिश्चतथानिवर्तनेः ॥ अतोहिलिङ्निर्देशपदयोगःश्रेयस्त्र
त्रनेपेतिसहप्रयोगम् ॥ २७॥ समासनिर्देशपदेकदेशेग्रहानुवृत्तिः स्वरितत्वतःक्वचित् ॥ सखाद्यायादे
हितियोगतस्तथासख्यापदंगच्छतिदामहान्ते ॥ २८॥ विधीयमानेनसवर्णबोधनेवेतिचाप्रसंगःकुत्रचि
॥ सुवर्णवर्णंग्रहणेतएवनचेवादिग्रहोनुवर्तिनः ॥ २९॥ उकारएकस्यधियामनोहारस्वभावएविशिष्ट
वर्णः ॥ अतोदसोसेतिदीर्घसिद्धिरमूपदेतोस्तनउच्चारः ॥ ३०॥ वर्णाश्रयेप्रयत्नक्षणनेकुतश्चित्प्रयत्न
क्षणंपदं ॥ नचेहितेगोहितमित्यबोधिनेतायतेप्रयत्नक्षणेन ॥ २१॥ युष्मदित्यादोनभवेत्कृणादयः कुसोति
नोतः कुकर्मीतिसत्ये ॥ कुसोस्थितेतेनचशोखशब्देस्वस्यायतेयीतिनचेन्नदोषः ॥ २२॥ विभक्त्यवसादितिप्र
त्ययोयतस्तदादितः प्राग्वत्तदंतबोधे ॥ प्रतीयतेतः सचकीर्घतोसत्ताद्यद्यपुरुषस्यनधातुसंज्ञा ॥ २३॥
नवचमीतःपरःप्रत्ययःस्याद्धातोर्यतदंतग्रहणंनचेष्यते ॥ अतोदसोर्ण इतिप्रयोगेजातोस्तकारस्यनतो
रहास्यात् ॥ २४॥ एवमुक्तयदधिकारगःप्रसज्यतेहितदंतबोधकः ॥ कृदिकारादक्तिनःस्त्रियांवेषयदृपवेतन
तिताद्वस्वता ॥ २५॥ स्त्रीप्रत्ययेचानुपसर्जनेनेसवर्ण्यमेतद्धनंविधेयं ॥ अतोनदोषःपरमादरार्थं क
रोषगौरीपतिशब्दएवं ॥ २६॥ पदद्वयंस्वेतपदाधिकारेयतेसतादिधोनचितदंतबोधः ॥ अतोयसंज्ञातरदंत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मादेशे वेति स्मिन्परतोऽनर्थकः ॥२७॥ कृतेऽयमुपदेशोऽनर्थकः स्यात् किं प्रयोजनं तस्मिन्नेतदर्थमनेनेति
स्थानिप्रकारकाभ्यां समासः एवं नकुलस्थितेन ॥२८॥ लोकयतेऽर्थान् लक्षणं चाधिकृत्य ग्रन्थः लक्ष्यते
दृश्यते ॥ नञ्ञेवृत्तौ स्वेव्यपदेशिवत्त्वमेकेनित्यादिरितिप्रसिद्धे ॥२९॥ पूर्वसूत्रे विधिरित्यनुवर्तते
योगानिधानाच्छपदेशिवत्त्वं ॥ नञ्ञर्थमाणेनहितद्वर्णतोहिधीयमानोनञेवलोपः ॥३०॥ नञ्ञर्थ
प्राप्तेन विशेषणेनानातदंतग्रहणं कुचिन्नस्यात् ॥ समासप्रत्ययेतिनिषेधवार्तिकात्तोतिगार्ग्यस्य
जोविधानं ॥३१॥ विशेषणमप्यप्रधानसन्नीस्थेतरादिवोपायनलोपनं प्रतिः ॥ तदंतविधिप्रतिषेधेचेत्
यस्मिन्विधिस्तदादावल्ग्रहणे ॥३२॥ षष्ठीयुक्तश्चंदसिवेत्यस्यवेतिविभाषयाचे ॥ वेदेसर्वविभाष्यते कर्मणि
नुव्यतिसिध्यति ॥३३॥ चूर्णेदुहोविशेषणसमाहारेतरे ॥ एकवद्भावेदुहुः सर्वघटपटप्रकृतेः ॥३४॥
नुचस्विभक्तिप्रतिपादनेनभुवोवृद्धादेप्रकृतेःसधर्मा ॥ भवेन्नचेत्स्यादनुकारशब्दोगारुमेतादितिसि
ध्यतोऽतः ॥३५॥ एकस्यैकदेशविकृतनन्यवच्छिन्नपुरइतिनैगदभः ॥ वेतिलोकमतितोनगाचते
क्षीरयतोऽपिनिचेतनोपदं ॥३६॥ सूत्राकृतंयदधलोकतोनवक्ष्यतः ॥ परमिसांतरंगपरत्वात्
मुक्तसंशयं ॥३७॥ बलीयस्त्वदतोसाक्षेगुणाछादिविधिःपुरा ॥ प्रसेकफलमेतेषांविश्यमाणाहानी
यतो ॥३८॥ पुनःप्रसंगोभवतिप्रयुक्तिर्हियोविरोधेविरतोहिमिथ्यौ ॥ कृतेपरस्मिन्नितरस्यसंभवो द्विधा
पुथक्विप्रतिषेधशास्त्रे ॥३९॥ नःप्रसंगोविचनप्रवर्तनेपुरेणकीओवलवानिदंच ॥ नियामकंविप्रति
षेधशास्त्रमतोहितिस्यादिपुनश्चयादयः ॥४०॥ स्यादिविधेनऽकारिश्तेरतोविकरणन्नियमोबलवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नि नि ॥ इतरयाच्यञ्चयाव्यवधानतोनहिभवेत्सचतोऽइतिनञ्विधिः ॥५१॥ अन्योन्तरप्रतियुतेविहायुक्ता
कृत्प्राप्तित्वयानित्यः ॥ रागस्यान्तरेऽपिअनिमित्तयोगेनिसरन्थानिसरतीष्टोहयं ॥५२॥ वा सुश्री
वयोरुर्णपार्थयोःयुज्यमानयोः ॥ महावोभगवानेवयज्ञेत्रोक्ष्यायतेः ॥५३॥ असिद्धुविधंवहिरंग
रागस्यत्योर्नरंनेऽथचिरीर्षितेपि ॥ विरोहकृदःप्रतिषादनादतोगुणाप्रवृत्याप्रियतीतिसिद्धं ॥५४॥
अजानंतयंकार्यंतत्रवहपूप्रकल्पते ॥ तुल्यसिद्धत्वकथनादस्यशास्त्रेयमितिस्थितं ॥५५॥ अथनसिद्धते
चस्यादपिलोनुस्रमिद्धितः ॥ बहुशोकथनादस्याशास्त्रेयमितिस्थितं ॥५६॥ लुगंतरंगस्यचबाधकस्या
तमोविधत्तेअतएवप्रत्ययः ॥ अतश्चहलन्त्यमितिनेवलोपोनुमागमोःतेन भवतप्रियादौ ॥५७॥ नचो
तरंगेजन्तवोसथास्यालक्ष्येषुदर्शनात्परेहनुकार्यंतत् ॥ अतोहिनेंद्रस्यपरस्यसूत्रेयङ्निषेधश्चरिष्यतीर्थइत्य
५८॥ अतेनसिध्यत्येभ्यनुक्त्वाल्योपिवलीयस्वसूत्रेथेवांतरंगात् ॥ अतोनपदायेघुमास्थेतिचेत्स्य
पःप्राकृतेनत्यकीसवृत्तिरिङ् ॥५९॥ वाल्पीतरंगेहिहिरंगएवबलीयस्त्वेयङ्लसवर्णदीर्घत्वं ॥ करोतिनलोप
यतीतिसिद्धमियायदीधीप्रतिपादनेन ॥५०॥ अकृतव्यूहतास्त्रेषाजिनेरवगम्यते ॥ समर्थनामिनिप
दानेनसिध्यतीसोपिनिः ॥५१॥ कृतेपवादेयदिप्राप्तिरस्तिसामान्यशास्त्रस्यतदाप्रवृत्तिः ॥ यत्नेनसंजानव
तांतेरामिपादस्यादितिनत्वदीय्यः ॥५२॥ पूरलादयोवाक्षेहिस्यादंतरंगाधकः ॥ अपवादाविधेर्नि
त्यस्यचिन्तयावहिसिध्यति ॥५३॥ तथाप्यत्रेपवादोविपरीतमेवहिधत्ते ॥ अतोनशास्त्रिकादेतिवहपूर्वादि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्लोकः ॥ सुरनौ सुप्ति सुक्ष्मुपादिता येसिरनुस्नेचपुमे सपासिषञ्च ॥८३॥ निचाधिकुस्यग्रहणं हिधानुना
करोतियद्दुरुच्चरितिसञ्ज्ञे ॥ अचऊपरंतेनविधायपूर्वविधाहकुलेफलमस्यबोधं ॥८४॥ कृतेकृत्यार्थेनपु
नःप्रवृत्तिर्नादेशतोलोधजनैःप्रतीयते ॥ अतोनयुष्मभ्यमितिप्रयोगेकाचिद्देवस्यमितःसतेनेनः ॥८५॥
ओर्गुणास्तांयाक्रियमनियेतेनसिध्यति ॥ स्वयंभुवमथानौतिलिंगदागमशासने ॥८६॥ तनुक्रियादि
सिध्यर्थंगुणक्रियेरनुक्तितः ॥ नविश्वसेदविश्वस्तेनजाचयद्धितचयते ॥८७॥ वर्जनेकरदाज्ञादोहेसु
भ्रादिकलेतृजतः ॥ इमाभाष्येनदृश्यन्तरतिभाष्यानुसारिणः ॥८८॥ विधावेवापतिकुंचरिभाषास्त
थेसूचि ॥ इहिन्यामान्रयत्रस्थेकृःक्रानीयसिध्यति ॥८९॥ पदमाश्रिकुरुतातोवलवत्तेभावनितायः ॥
इतिनिजगादकृपणोभवतुनमकुरुदेवमेव ॥९०॥ किमपिचोक्तिमगयदिवाधक्रांकुरुतेसुसमीपगा
नेविधि ॥ इदमुरीकुरुतेभगवद्वचोमुनिरतोमुनयऽितिसिध्यति ॥९१॥ नार्थकलोसविधिमत्यति
र्विनास्वभ्यासविकारकार्यं ॥ अलोयसत्रेप्रतिपठ्यवऽितेभाष्येयतोनःपठतीतिसिद्धं ॥९२॥ प्रधाने
कार्यसंपत्तिरप्रधानप्रधानयोः ॥ प्राधान्यान्नतथादेवसाविनिचशिष्यते ॥९३॥ वर्षासुरथक्रारेतिनो
दयतेतिहितेः ॥ योगार्थसमुदायार्थबलीयस्त्वान्मतोहितेः ॥९४॥ प्राक्शोःसत्रेस्थभाषेणविभाषा
सुव्यवस्थया ॥ शास्त्रेविधीयतेकार्यंगवाक्षस्तेनसिध्यति ॥९५॥ विधेचनियमेचापिमंत्रेषपिजाघ
वात् ॥ विधायकंहवलवद्धुद्धिकृत्सोनतकृते ॥९६॥ सामान्यरूपेणविशेषनोधनजयतेबोधक

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जा यते॥७॥अनिर्दिष्टार्थकार्ये प्रोविधीयंतेनदार्थकाः॥यस्ये मिमहासेनावलादस्योमतल्लिकाः॥
८॥यस्माद्विभज्यतेतेनविभक्तिस्थलमिदंता॥अतस्तेषदमेवस्यात्स्थानोः केवलान्नः॥९॥
पदीयशब्दयोर्नहलघुतायुक्तादरः॥वापदेऽन्यतरस्यांयस्थितेप्रावाचपाणिनिः॥१०॥अमि
द्धकांडस्थितेघत्वरासनाद्विवेनरर्वभवतिधसिद्धं॥अतोदंतेस्थादिषुघत्वंतेद्विवेतेस्तः
सकलेषसिद्धिः॥११॥अन्यार्थवप्रसंगेननुचान्याकृतिमकचित्॥तेनस्वामीगवामश्वेधतिनेव
कदाचन॥१२॥प्रसारणंतजातिश्चकार्यबलीयइत्यवमेनिरे परे॥विध्यधसिध्यादफल
स्यान्यथासिद्धिः स्तायलक्षिनायतेन॥१३॥लिपाशतेत्रादिवचस्तुचेत्रोच्यतेतथावे
त्तिदितेतिसिध्यति॥कचिन्नयुक्तंस्युरुलुप्तिरेवस्वेगुणविधतनुचाप्यसमं॥१४॥
उपदिष्टप्रतीतिस्यादुपदिष्टप्रयुक्तये॥विकृतिप्रकृतिर्यातीयाघत्वंनलिख्यते॥१५॥
विभज्यवोगंपदशोरवाद्धिध्यास्यानमेवप्रबलंलघुलात॥इदंनुसंकृतिविधो
प्रतीयतेभाष्यमतादतोन॥१६॥शब्दकौतारसरित्रबुद्धिमित्रार्थलाघवात्॥मः
जनसाहुरवादुव्यधिकंसुरवं॥१७॥परिभाषामुनिमालपरिभावेदुहेखरलधा
विधत्तदंटेसदसिलसंतोभवंतुविद्वांसः॥१८॥इतिश्रीमन्मथिलचंद्रजापाध्यायविरचिता

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1719
Dist. Nagpur

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=05.10.20 11:29
,TRANSFERRED=2020/10/05 at 11:31:32
,PAGES=9
,TYPE=STD
,NAME=S0003835
,Book Name=M-1719-MANIMALA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection